

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

Тенденції формування активів банківської установи в сучасних умовах

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав: студент IV курсу, групи 472
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»
Косован Дем'ян Павлович_____

Керівник: доцент кафедри фінансів і кредиту
Жаворонок Артур Віталійович_____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від ____ травня 2025 р.
Завідувач кафедрою фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

АНОТАЦІЯ

Косован Д.П. Тенденції формування активів банківської установи в сучасних умовах. Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. Чернівці. 2025. 58 с.

У роботі розглядаються теоретичні основи формування активів банківської установи, аналізуються тенденції розвитку активів в умовах сучасної економічної ситуації, зокрема з урахуванням впливу глобальних економічних змін та фінансових криз. Перший розділ присвячений дослідженню суті та класифікації активів банків, а також особливостям здійснення активних операцій, що є важливими для розуміння фінансових стратегій банків. У другому розділі проводиться аналіз активів банківської системи за 2022 – 2024 роки, а також досліджується діяльність одного з найбільших банків України – АТ КБ «Приватбанк». Третій розділ зосереджений на оптимізації структури активів банків та підвищенні їх прибутковості в умовах глобальних економічних викликів. Визначені перспективи ефективного використання активів, що дозволяють забезпечити стабільність і розвиток банківської системи.

Ключові слова: активи банку, активні операції банку, банківська система України, оптимізація активів, прибутковість банків, аналіз активів, Приватбанк, глобальні економічні тенденції.

SUMMARY

Kosovan D.P. Trends in the Formation of Bank Assets in Modern Conditions. Manuscript.

Qualification work for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 072 «Finance, banking and insurance». Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi. 2025. 58 c.

The thesis explores the theoretical foundations of the formation of bank assets, analyzing the trends in asset development in the context of the current economic situation, particularly considering the impact of global economic changes and financial crises. The first chapter is dedicated to investigating the essence and classification of bank assets, as well as the specifics of active operations, which are crucial for understanding the financial strategies of banks. The second chapter provides an analysis of the bank assets of the Ukrainian banking system for the years 2022-2024 and examines the activities of one of the largest banks in Ukraine – JSC CB "Privatbank." The third chapter focuses on optimizing the structure of bank assets and enhancing their profitability in the face of global economic challenges. Perspectives on the effective use of assets are outlined, which ensure the stability and development of the banking system.

Keywords: bank assets, active bank operations, Ukrainian banking system, asset optimization, bank profitability, asset analysis, Privatbank, global economic trends.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

_____ Д.П. Косован

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ.....	6
1.1. Суть та класифікація активів банків	6
1.2. Особливості здійснення активних операцій банку.....	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ АКТИВІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ЗА 2022 – 2024 РОКИ	17
2.1. Тенденції формування активів банківської системи.....	17
2.2. Аналіз активів АТ КБ «Приватбанк»	27
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ТА ЗРОСТАННЯ ЇХ ПРИБУТКОВОСТІ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ	40
3.1. Глобальні економічні тенденції 2025 року: наслідки для банківського сектора.....	40
3.2. Перспективні напрями підвищення ефективності використання активів банків.....	46
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

У сучасних умовах економічної нестабільності, спричиненої як глобальними викликами (інфляційними процесами, геополітичними конфліктами, трансформацією фінансових ринків), так і внутрішніми чинниками (повномасштабна війна, падіння ділової активності, девальвація національної валюти), банківські установи України опинилися перед необхідністю оперативного перегляду підходів до формування та управління своїми активами. Ефективна структура активів безпосередньо визначає здатність банку забезпечувати стабільність функціонування, підтримувати ліквідність, дохідність та фінансову стійкість у кризових ситуаціях.

Особливої актуальності набуває аналіз тенденцій у структурі активів банків, зростання ролі цифрових та високоліквідних інструментів, посилення впливу регуляторної політики Національного банку України, зниження обсягів кредитування та переорієнтація на консервативні форми активів. У цьому контексті дослідження динаміки, внутрішньої структури та факторів формування активів стає важливим як для теоретичного осмислення процесів у банківській системі, так і для практики управління фінансовими ресурсами на мікро- та макрорівнях.

У сучасній науковій літературі простежується підвищена увага до аналізу стану банківської системи України в умовах кризи. Так, Руцишин Н. М. та ін. досліджують поточний стан галузі та перспективи її розвитку, акцентуючи на трансформаційних процесах, що відбуваються під впливом війни [28]. У свою чергу, Король М. М., Співак В. О., Куліковська І. В. звертають увагу на статистичні зміни в структурі банківської системи та її адаптаційні властивості в умовах економічної турбулентності [16].

Тематика інтернет-банкінгу та цифровізації займає важливе місце у сучасних дослідженнях. Вареник Н. порушує соціальні та етичні аспекти цифрових банківських сервісів, зокрема проблематику довіри до таких

технологій [2]. Єсіна О. Г. аналізує чинники, що стримують розвиток інтернет-банкінгу, та окреслює потенційні напрями його вдосконалення в умовах зростання кіберзагроз [8]. Марценюк О. розглядає цифрові сервіси як інструмент модернізації фінансової системи та підвищення її інноваційної спроможності [36]. У сфері управління активами і пасивами банків Жердецька Л. В., Кузнєцова Л. В., Литвинюк О. В. подають системну характеристику процесів формування відповідного управлінського механізму [14]. Олексюк Ю. Б. зосереджується на сучасних інструментах управління активами та пасивами з огляду на вплив нестабільності макросередовища [21], а Ротар Д. А. формулює концептуальні засади стратегічного управління цими процесами [27].

Мета дослідження – виявити та проаналізувати сучасні тенденції формування активів банківських установ в умовах економічної нестабільності та зовнішніх викликів, а також обґрунтувати підходи до підвищення ефективності управління активами в українських банках.

Завдання дослідження:

- дослідити теоретичні основи формування активів банківської установи;
- охарактеризувати сучасний стан банківської системи України в умовах воєнного стану;
- проаналізувати структуру та динаміку активів банків у післякризовий та воєнний періоди;
- виявити основні чинники, що впливають на процес формування активів;
- запропонувати напрями оптимізації структури активів банківських установ в умовах високої невизначеності.

Об'єкт дослідження – банківська система України як суб'єкт фінансового посередництва в умовах трансформації економіки.

Предмет дослідження – економічні відносини, механізми та інструменти, що формують структуру та якість активів банківських установ в умовах сучасних викликів.

У процесі дослідження було використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: метод аналізу та синтезу – для вивчення наукових

підходів до формування активів банківських установ, структури та динаміки їх змін; системний підхід – для комплексного розгляду взаємозв'язку між внутрішніми процесами банку та зовнішнім середовищем; порівняльний аналіз – для зіставлення практик формування активів у банках; економіко-статистичні методи – для аналізу показників активів банків, їх структури, динаміки та ефективності в умовах війни; графічний метод – для візуалізації змін у структурі активів банківських установ за останні роки.

Інформаційна база дослідження включає: нормативно-правові акти України, зокрема Закони «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», інструкції та регуляторні документи НБУ; офіційні статистичні дані Національного банку України та АТ КБ «Приватбанк» щодо стану активів банківської системи, фінансової звітності банків, макроекономічних показників; наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів з питань банківського менеджменту, фінансової стійкості, управління активами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

1.1. Суть та класифікація активів банків

У сучасній науковій літературі поняття активів банківських установ розглядається з різних підходів, що відображають специфіку банківської діяльності.

Так, за визначенням Івасюка О.В., активи банку є сукупністю коштів і майнових цінностей, що перебувають у розпорядженні банку. Основна функція активів полягає в отриманні доходу та виконанні банком своїх зобов'язань перед клієнтами і контрагентами. Автор наголошує на двох ключових аспектах активів – їхній здатності приносити дохід і забезпечувати виконання фінансових обов'язків [15].

Шульга Н.І. трактує активи банку як економічні ресурси у формі коштів, прав вимоги та матеріальних цінностей, що створюються у процесі операційної діяльності установи. Акцент зроблено на здатності активів генерувати економічні вигоди або доходи, що підкреслює їхню продуктивну природу та зв'язок із безперервною діяльністю банку [35].

Інше бачення пропонує американський економіст Фредерік С. Мішкін, який визначає активи банку як усе, у що банк вкладає залучені кошти з метою отримання прибутку або забезпечення ліквідності. Це визначення особливо підкреслює інвестиційну природу активів і важливість їх ролі у підтриманні платоспроможності банку [37].

Герасимчук З.В. розглядає активи комерційного банку як результат інвестування залучених ресурсів у кредитні, інвестиційні, розрахунково-касові та інші банківські операції. У цьому підході особливу увагу приділено

операційному призначенню активів і їхній ролі у забезпеченні основних функцій банківської установи [6].

Олексюк Ю.Б. характеризує активи банку як фінансові та матеріальні ресурси, які мають визначену вартість і здатні приносити доходи в майбутньому або використовуються для покриття банківських зобов'язань. У цьому визначенні акцент зроблено на економічній сутності активів і їхній ролі у забезпеченні фінансової стійкості банку [21].

Нарешті, за визначенням Васильченка Л.В., активи банку – це засоби, сформовані за рахунок власного капіталу та залучених ресурсів, які є основою для здійснення активних операцій з метою отримання прибутку. Тут активи розглядаються як базовий інструмент банківської діяльності, спрямованої на досягнення прибутковості [3].

Усі трактування підкреслюють кілька основних ознак активів банку: економічна вигода в майбутньому; зв'язок із операційною діяльністю; можливість приносити дохід або бути використаними для виконання зобов'язань.

Усі наведені трактування свідчать, що активи банку – це не просто ресурси, а важливі елементи забезпечення доходності, ліквідності й стабільності фінансової установи. При цьому одні автори більше акцентують на доходності активів, інші – на їхній операційній ролі або здатності забезпечувати фінансову стійкість. Іншими словами, активи – це все, що банк має і використовує для ведення своєї діяльності: надання кредитів, здійснення інвестицій, підтримання ліквідності тощо.

Основними характеристиками активів банку є:

- мають грошову оцінку;
- є результатом минулих операцій банку;
- здатні забезпечити майбутні економічні вигоди (дохід, повернення вкладень);
- відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості банку.

Вважаємо, що активні операції банківської установи можна класифікувати за різними ознаками:

1. За впливом окремих видів активів комерційного банку на рівень дохідності: дохідні та недохідні.

Дохідні активи – це активи, які безпосередньо приносять банку прибуток у вигляді відсоткових доходів, комісій, інвестиційного прибутку тощо.

До них належать: кредити клієнтам (корпоративні та роздрібні), інвестиційні цінні папери, міжбанківські кредити, фінансові лізингові операції, депозити, розміщені в інших фінансових установах.

Недохідні активи – це активи, які не приносять прямого доходу або мають обмежений економічний ефект для банку. До них належать: готівкові кошти в касах, обов'язкові резерви в центральному банку, основні засоби банку (будівлі, обладнання), нематеріальні активи (наприклад, програмне забезпечення), інші активи (наприклад, дебіторська заборгованість за непрофільними операціями).

Управління активами у банку спрямоване на збільшення частки дохідних активів, оскільки саме вони є основним джерелом фінансової стійкості й прибутковості банківської установи. Водночас необхідно підтримувати певний рівень недохідних активів для забезпечення ліквідності та виконання регуляторних вимог.

2. За строками розміщення банківських ресурсів активи банківської установи поділяють на:

- поточні – це активи, що мають високу ліквідність і можуть бути використані банком у будь-який момент без значних втрат у вартості. До них належать: готівкові кошти, кошти на кореспондентських рахунках, короткострокові кредити (до 1 року), інші високоліквідні активи;

- строкові – це активи, що формуються на визначений строк відповідно до договорів або умов угод. До них належать: депозити, розміщені на визначений строк, кредити, видані на фіксовані строки понад один рік, інвестиції у цінні папери з визначеним строком погашення;

- квазістрокові – це активи, що за своєю природою не мають чітко визначеного строку погашення, однак за своїми характеристиками поведуться подібно до строкових активів. До них належать: безстрокові депозити (за якими

середня тривалість збереження коштів може бути розрахована статистично), інші зобов'язання чи активи, повернення яких прогнозується на основі поведінкових моделей.

Таке групування активів важливе для управління ліквідністю банку, планування грошових потоків і визначення ризиків втрати фінансової стійкості при несподіваних змінах у зобов'язаннях клієнтів.

3. За рівнем ліквідності активи банківської установи поділяють на:

- високоліквідні активи – це активи, які можуть бути негайно конвертовані в готівку без суттєвих втрат вартості. До них належать: готівкові кошти в касі банку, залишки на кореспондентських рахунках у Національному банку України, кошти на рахунках «overnight» в інших банках;

- ліквідні активи (вторинні резерви) – це активи, які потребують мінімальних витрат часу та ресурсів для перетворення на готівку. До них належать: короткострокові державні облігації, депозити до запитання в інших банках, інші високоліквідні фінансові інструменти;

- низьколіквідні активи – це активи, які можуть бути конвертовані в готівку лише із втратами вартості або після значного часу. До них належать: кредити фізичним і юридичним особам (особливо довгострокові), інвестиції в корпоративні облігації з тривалим строком погашення;

- недохідні активи – це активи, які не приносять доходу або приносять його в дуже обмеженому обсязі. До них належать: готівкові кошти в касі, обов'язкові резерви в НБУ, основні засоби банку (будівлі, обладнання), нематеріальні активи;

- квазіактиви – це специфічні активи, які не мають характерної ліквідності, однак можуть забезпечувати фінансову гнучкість у певних умовах. До них належать: відстрочені податкові активи, дебіторська заборгованість за непрофільними операціями, участь у капіталі інших підприємств (яка може бути реалізована в майбутньому, але без гарантій терміновості).

Поділ активів за ліквідністю дозволяє банку ефективно управляти своєю платоспроможністю та ризиками, особливо в умовах фінансової нестабільності або підвищеного відтоку коштів клієнтів.

4. За ступенем ризику активи комерційного банку поділяються:

- I група активів зі ступенем ризику 0% – це активи, що вважаються повністю безризиковими: готівка в касі банку, кошти на кореспондентських рахунках у Національному банку України, обов'язкові резерви, сформовані в НБУ, державні цінні папери України, гарантовані урядом;

- II група активів зі ступенем ризику 10% – активи з мінімальним рівнем кредитного ризику: депозити в інших банках із високим кредитним рейтингом, короткострокові державні облігації інших країн із високим суверенним рейтингом;

- III група активів зі ступенем ризику 20% – помірно ризикові активи: кредити іншим банкам, інвестиції у муніципальні цінні папери, цінні папери корпоративних емітентів із високим інвестиційним рейтингом;

- IV група активів зі ступенем ризику 50% – активи з підвищеним ризиком втрати вартості: кредити, забезпечені іпотекою або іншим високоліквідним майном, інвестиції у корпоративні облігації з нижчим рейтингом, позики малому та середньому бізнесу під заставу.

- V група активів (зі ступенем ризику 100%) – найбільш ризикові активи, ймовірність втрати за якими є дуже високою: незабезпечені кредити фізичним особам або корпоративним клієнтам, інвестиції у цінні папери без інвестиційного рейтингу, проблемна заборгованість, активи, визнані непрацюючими (non-performing assets).

Такий поділ використовується банками для оцінки кредитного ризику та формування достатнього рівня регулятивного капіталу, відповідно до вимог Національного банку України та міжнародних стандартів (Базель II, Базель III).

Отже, активи банку становлять основу його діяльності та відображають обсяг і структуру розміщення ресурсів, спрямованих на отримання прибутку, забезпечення ліквідності та виконання зобов'язань перед клієнтами та

партнерами. За суттю активи є економічними ресурсами, що мають здатність генерувати майбутні економічні вигоди або використовуються для здійснення операційної діяльності банку.

Аналіз наукових підходів показує, що активи банківської установи можуть розглядатися як: джерело доходу, інструмент управління ліквідністю, механізм забезпечення фінансової стійкості та виконання функцій банку.

1.2. Особливості здійснення активних операцій банку

Активні операції банку є основною сферою його діяльності, що визначає характер використання залучених і власних ресурсів для отримання прибутку та забезпечення виконання зобов'язань перед клієнтами й партнерами. Саме через активні операції банки реалізують свою ключову економічну функцію – трансформацію тимчасово вільних коштів у кредити, інвестиції та інші фінансові інструменти.

Активні операції забезпечують не лише прибутковість банківської установи, а й її ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість. Вони охоплюють широкий спектр банківських послуг, серед яких основними є кредитування, інвестування, операції з цінними паперами, міжбанківські операції та розміщення коштів на рахунках у центральному банку.

У сучасних умовах економічної нестабільності, високої конкуренції та цифровізації фінансового сектору ефективність активних операцій набуває особливого значення. Успішне управління активами дозволяє банку не лише підтримувати баланс між прибутковістю і ризиком, а й оперативно адаптуватися до змін кон'юнктури фінансових ринків.

Васильченко Л.В. стверджує, що: «активні операції полягають у діяльності, пов'язаній із розміщенням і використанням власного капіталу, залучених і позичених коштів для одержання прибутку при раціональному розподілі ризиків за окремими видами операцій і підтриманні ліквідності» [3, с. 235].

Гукалюк А. Ф., Пась Я. І. визначають активні операції як: «операції з розміщення банками власного капіталу та залучених ресурсів з метою отримання доходу, забезпечення діяльності й підтримання необхідного рівня ліквідності» [7, с. 40].

Литвинюк О. В. дає наступне тлумачення активних операцій: «це операції з розміщення мобілізованих комерційним банком ресурсів у депозити, кредити, інвестиції, основні засоби й товарно-матеріальні цінності» [17, с. 42].

Польова О.Л., Балалаєва Г.О. стверджують, що: «активні операції це фінансові операції з розміщення вільних коштів з метою одержання прибутку» [23, с. 23].

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» активними операціями називають: «кредитні та інші вкладення банківських ресурсів, з метою їх найефективнішого використання» [24].

Активні операції комерційних банків охоплюють широке коло дій, спрямованих на розміщення ресурсів з метою отримання прибутку та забезпечення ліквідності. Основними видами активних операцій банків є:

1. Кредитні операції – надання кредитів юридичним і фізичним особам, іншим банкам, органам державної влади. Це найбільша за обсягом і значенням група активних операцій, що забезпечує банку основне джерело прибутку. Однак кредитування також пов'язане з високим кредитним ризиком – ризиком неповернення позичених коштів.

2. Інвестиційні операції – вкладення коштів у цінні папери (облігації, акції, депозитні сертифікати) з метою отримання доходу у вигляді процентів або дивідендів і приросту капіталу, сприяють диверсифікації доходів банку та забезпечують процентні чи дивідендні виплати. Разом із тим, вони несуть у собі ризики коливання ринкової вартості активів та можливого дефолту емітентів.

3. Операції на міжбанківському ринку – розміщення коштів на рахунках в інших банках або надання міжбанківських кредитів дозволяють банкам ефективно розміщувати тимчасово вільні ресурси, отримуючи стабільний дохід

при відносно невисокому рівні ризику, хоча залишається загроза неплатоспроможності контрагентів.

4. Операції з іноземною валютою – купівля-продаж іноземної валюти на валютних ринках для отримання прибутку або хеджування валютних ризиків. Проте активність на валютному ринку супроводжується ринковими ризиками, пов'язаними з непередбачуваними коливаннями курсів.

5. Фінансування під заставу активів – надання позик або інших фінансових ресурсів під забезпечення активами позичальника (нерухомістю, цінними паперами, товарно-матеріальними цінностями). Однак у разі дефолту позичальника банк може стикнутися з проблемою втрати вартості заставленого майна або складнощами його реалізації.

6. Операції з купівлі-продажу цінних паперів від власного імені – торговельна діяльність банку на фондових ринках задля отримання спекулятивного прибутку або управління власним портфелем активів. У цьому випадку основними ризиками є коливання ринкової вартості цінних паперів та їх ліквідність.

7. Операції з розміщення резервів у центральному банку – формування обов'язкових резервів або розміщення надлишкової ліквідності на спеціальних рахунках в Національному банку України. Розміщення обов'язкових резервів у центральному банку гарантує високу безпеку вкладених коштів, хоча і забезпечує мінімальний рівень прибутковості. Основним недоліком такої діяльності є втрата можливості отримання вищого доходу на альтернативних напрямках інвестування.

8. Лізингові та факторингові операції – надання майна в оренду (лізинг) або фінансування дебіторської заборгованості (факторинг) для підтримки клієнтів і розширення доходної бази сприяють диверсифікації банківських доходів за рахунок надання спеціалізованих фінансових послуг клієнтам. Водночас банк бере на себе ризик несвоєчасних платежів або знецінення активів, переданих у фінансову оренду.

Найдохідніші активні операції банку – це кредитні та інвестиційні, оскільки саме вони приносять основну частину процентного та інвестиційного доходу. Кредитні операції пов'язані з наданням позик юридичним і фізичним особам під визначену процентну ставку, яка зазвичай перевищує вартість залучених ресурсів банку. Це дозволяє банкам отримувати маржу – ключовий джерело прибутковості.

Інвестиційні операції, у свою чергу, передбачають розміщення коштів у цінні папери (державні, корпоративні, муніципальні), частки у статутних капіталах інших компаній або довгострокові фінансові інструменти. При правильному управлінні ризиками ці операції також можуть бути стабільним джерелом доходу, особливо в умовах зниження кредитного попиту або посилення кредитних ризиків.

Водночас обидва види операцій супроводжуються ризиками: кредитні – ризиком неповернення, інвестиційні – ризиком зміни ринкової вартості активів або неплатоспроможності емітента. Тому банківські установи мають постійно балансувати між дохідністю і надійністю, проводячи належний фінансовий аналіз і управління активами.

Кредитні операції є ключовим елементом активної діяльності банків і відіграють провідну роль у формуванні їхніх активів. Саме через кредитування банки реалізують свою основну функцію — перерозподіл тимчасово вільних коштів у економіці від тих, хто має надлишок ресурсів, до тих, хто їх потребує. Надані кредити відображаються в балансі банку як активи, оскільки є зобов'язанням позичальників повернути кошти разом із процентами.

Роль кредитних операцій у формуванні активів банку полягає у наступному:

1. Генерація доходу – кредити приносять найбільшу частку процентного доходу банку, що забезпечує фінансову стабільність та прибутковість установи.
2. Формування кредитного портфеля – це основна складова активів банку, яка може становити до 70% усіх активів, залежно від спеціалізації банку.

3. Вплив на структуру активів, через кредитну політику банки формують оптимальний розподіл ресурсів між короткостроковими, середньостроковими й довгостроковими кредитами, що впливає на ліквідність і ризиковість активів.

4. Регулювання рівня ризику, кредитні операції супроводжуються кредитним ризиком, тому банки активно застосовують інструменти оцінки платоспроможності, забезпечення позик і резервування під потенційні збитки.

5. Реалізація стратегій економічного впливу, через кредитування банківська система впливає на розвиток реального сектору економіки, підтримує підприємництво та споживчу активність [12].

Інвестиційні операції комерційного банку – це один із ключових інструментів активного розміщення коштів, який відіграє важливу роль у формуванні структури його активів. Ці операції передбачають вкладення банківських ресурсів у цінні папери, корпоративні права, інвестиційні фонди, державні облігації та інші фінансові інструменти з метою отримання доходу, збереження капіталу або управління ризиками.

Роль інвестиційних операцій у формуванні активів банку полягає в такому:

1. Диверсифікація активів – інвестиції дозволяють банку не зосереджуватися виключно на кредитних ризиках, а формувати більш збалансований і стійкий портфель активів із різними джерелами доходу.

2. Забезпечення дохідності – укладення коштів у прибуткові цінні папери (наприклад, ОВДП) генерує регулярний процентний або курсовий дохід, що зміцнює фінансові результати банку, особливо в умовах зниження попиту на кредити.

3. Управління ліквідністю – інвестиційні активи (особливо державні папери) є високоліквідними, легко реалізуються на ринку і можуть бути використані для підтримки нормативів ліквідності або залучення коштів під заставу (наприклад, у НБУ).

4. Стратегічна гнучкість – інвестиції можуть бути спрямовані як на короткострокові цілі (заробіток на облігаціях), так і на довгострокове зміцнення

позицій банку, наприклад, через участь у капіталі перспективних компаній або проєктів.

5. Зменшення впливу економічних шоків завдяки правильному управлінню інвестиційним портфелем, банк може частково компенсувати втрати в інших сегментах активів (наприклад, при зниженні якості кредитного портфеля) .

Тобто, інвестиційні операції відіграють подвійну роль: вони є засобом отримання доходу та інструментом управління структурою активів, ліквідністю й ризиками банку. У сучасних умовах економічної нестабільності банки України дедалі активніше використовують інвестиційні операції як засіб збереження і примноження капіталу.

Таким чином, активні операції банку забезпечують не лише отримання прибутку, а й виконання функцій фінансового посередництва та управління ризиками, що вимагає ретельного аналізу кожного виду діяльності та розробки ефективної стратегії розміщення активів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ АКТИВІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ЗА 2022 – 2024 РОКИ

2.1. Тенденції формування активів банківської системи

Тенденції формування активів банківської системи аналізують з урахуванням змін макроекономічного середовища, регуляторної політики, попиту на банківські послуги та загального рівня фінансової стабільності. Основну увагу приділяють структурі активів, їх якості, рівню ліквідності та дохідності. Аналіз включає вивчення динаміки кредитного портфеля, обсягів інвестицій в цінні папери, операцій на міжбанківському ринку та обсягів обов'язкових резервів.

Важливим аспектом є оцінка змін у співвідношенні дохідних і недохідних активів, рівня ризиковості окремих видів активних операцій, а також адаптивності банків до кризових явищ в економіці. Зокрема, в умовах економічної нестабільності спостерігається переорієнтація банків на більш ліквідні та менш ризиковані активи, зростання обсягів операцій із державними цінними паперами та підвищення вимог до якості кредитного портфеля.

У табл. 2.1 наведено ключові показники динаміки активів банківської системи України за період 2022 – 2024 років. Зокрема, розглядаються загальні активи банків (як у національній, так і в іноземній валюті), обсяги резервів за активними операціями, а також скориговані активи, що враховують резервування. Важливим елементом аналізу є також темпи приросту кожного з показників, що дозволяє оцінити тенденції розвитку банківської системи в умовах воєнного часу, економічної турбулентності та поступової адаптації до нових реалій.

У 2022 – 2024 роках спостерігається стабільне зростання загальних активів банківської системи, які збільшилися з 2716,8 млрд грн у 2022 році до 3774,9 млрд грн у 2024 році. Найбільший приріст зафіксовано у 2023 році (на 21,9%),

що частково зумовлено інфляційними процесами, активізацією кредитування та збільшенням обсягів інвестицій банків, зокрема в державні цінні папери. У 2024 році темп приросту дещо зменшився до 14,0%, що свідчить про стабілізацію або певне уповільнення розширення активів.

Таблиця 2.1

Динаміка основних активів банківської системи України, млрд грн [19]

Показник	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %	2024 рік	Темп приросту, %
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2716,8	3311,3	21,9	3774,9	14,0
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в національній валюті	1897,2	2388,8	25,9	2720,2	13,9
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	819,6	922,5	12,6	1054,7	14,3
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	369,9	371,2	0,4	358,1	-3,5
Активи, з них	2351,7	2945	25,2	3422,6	16,2
Активи в національній валюті	1620,7	2114,7	30,5	2463	16,5
Активи в іноземній валюті	731	830,3	13,6	959,6	15,6

Показники в розрізі валют демонструють вищі темпи приросту активів у національній валюті порівняно з іноземною. Так, у 2023 році активи в гривні зросли на 25,9%, тоді як в іноземній валюті – на 12,6%. У 2024 році ці темпи дещо вирівнялися – 13,9% і 14,3% відповідно, що свідчить про зростання довіри до валютних операцій або збільшення валютних надходжень від експорту та міжнародної допомоги.

Обсяг резервів за активними операціями практично не змінився у 2023 році (+0,4%), а в 2024 році навіть зменшився на 3,5%, що свідчить про покращення якості активів або ж більш оптимістичні оцінки кредитних ризиків банками.

Скориговані активи (з урахуванням резервів) у 2023 році зросли на 25,2%, а в 2024 – на 16,2%. Така динаміка загалом корелює з показниками загальних активів, підтверджуючи активізацію діяльності банківської системи.

Таким чином, упродовж 2022 – 2024 років активи банків зростають як номінально, так і в структурному вимірі, з поступовим збільшенням частки гривневих активів і незначним зниженням обсягів резервування. Це вказує на адаптацію банківського сектору до воєнної економіки та нарощування потенціалу для фінансової підтримки економіки країни.

Табл. 2.2 відображає структурну динаміку активів банківської системи України протягом 2022 – 2024 років у розрізі основних їх складових.

Таблиця 2.2

Динаміка складу активів банківської системи України, млрд грн [19]

Показник	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %	2024 рік	Темп приросту, %
Активи, з них	2351,7	2945	25,2	3422,6	16,2
Готівкові кошти	74,8	79,2	5,9	111,6	40,9
Банківські метали	0,2	0,1	-50,0	0,2	100,0
Кошти в Національному банку України	82,5	213,5	158,8	229,4	7,4
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	315,1	348,2	10,5	355,2	2,0
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	51	57,4	12,5	114,9	100,2
Кредити надані клієнтам	1036,2	1024,7	-1,1	1138	11,1
Вкладення в цінні папери та депозитні сертифікати	1022,7	1466,5	43,4	1693	15,4

Готівкові кошти зростають особливо швидко в 2024 році (+40,9%), що є наслідком зростання попиту на ліквідність або специфіки розрахунків у воєнних умовах.

Кошти в Національному банку України демонструють потужне зростання у 2023 році (на 158,8%), що пов'язано з нарощуванням обсягів обов'язкових резервів або розміщенням надлишкової ліквідності. У 2024 році приріст сповільнився до 7,4%, що вказує на стабілізацію.

Кореспондентські рахунки в інших банках та строкові депозити і кредити іншим банкам залишаються стабільною частиною активів. Проте строкові вклади та міжбанківські кредити показали стрімке зростання у 2024 році (+100,2%), що свідчить про активізацію міжбанківського кредитування.

Кредити, надані клієнтам, у 2023 році зменшилися на 1,1%, але в 2024 році демонструють пожвавлення (+11,1%). Це підтверджує поступове відновлення попиту на банківське кредитування після його просідання внаслідок високих ризиків.

Інвестиції в цінні папери та депозитні сертифікати суттєво зросли в 2023 році (на 43,4%) і продовжили зростати в 2024 році (+15,4%), що свідчить про переорієнтацію банків на низькоризикові інструменти з фіксованим доходом, зокрема державні ОВДП.

Таким чином, структура активів банківської системи демонструє диверсифікацію та поступову стабілізацію, з акцентом на зростання інвестиційних вкладень і кредитної активності, а також зміцнення ліквідної позиції банків.

Дані табл. 2.3 відображають структурний розподіл активів банків України за видами у відсотковому вираженні до загального обсягу активів. Аналіз часток дозволяє виявити пріоритети у формуванні активної частини балансу банківської системи, а також простежити тенденції щодо зміни ролі окремих компонентів активів.

Насамперед варто відзначити стабільне домінування двох ключових складових активів – кредитів, наданих клієнтам, та вкладень у цінні папери та

депозитні сертифікати. Разом ці два елементи охоплюють понад 75% усіх активів упродовж трьох років. Однак між ними відбувається структурне зміщення: якщо у 2022 році кредити займали 44,1% активів, а цінні папери – 43,5%, то вже у 2024 році частка кредитів зменшилася до 33,2%, а інвестиції в папери зросли до 49,5%. Це свідчить про перерозподіл пріоритетів банків – від кредитної активності до більш безпечних і ліквідних інструментів, зокрема державних облігацій.

Таблиця 2.3

Питома вага активів банків України, млрд грн [19]

Показник	2022 рік	Частка, %	2023 рік	Частка, %	2024 рік	Частка, %
Активи, з них	2351,7	100,0	2945,0	100,0	3422,6	100,0
Готівкові кошти	74,8	3,2	79,2	2,7	111,6	3,3
Банківські метали	0,2	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0
Кошти в Національному банку України	82,5	3,5	213,5	7,2	229,4	6,7
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	315,1	13,4	348,2	11,8	355,2	10,4
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	51,0	2,2	57,4	1,9	114,9	3,4
Кредити надані клієнтам	1036,2	44,1	1024,7	34,8	1138,0	33,2
Вкладення в цінні папери та депозитні сертифікати	1022,7	43,5	1466,5	49,8	1693,0	49,5

Кошти в Національному банку України зросли з 3,5% у 2022 році до 7,2% у 2023 році, після чого трохи знизилися до 6,7% у 2024-му. Така динаміка відображає як реакцію банків на зміну нормативів резервування, так і потребу у збереженні високої ліквідності в умовах невизначеності.

Кореспондентські рахунки в інших банках поступово втрачають питому вагу – з 13,4% у 2022 році до 10,4% у 2024 році. Це свідчить про перерозподіл ліквідності в інші активні напрями, зокрема в інвестиційні.

Цікаво виглядає тенденція щодо строкових вкладів і кредитів іншим банкам – їх частка спершу зменшується (з 2,2% до 1,9%), але у 2024 році різко зростає до 3,4%, що свідчить про відновлення активності на міжбанківському ринку.

Готівкові кошти залишаються на стабільному, хоч і незначному рівні (понад 3% у 2022 і 2024 роках). Натомість банківські метали не мають вагомого значення у структурі активів, з часткою 0,0% в усі роки, що говорить про їхню маргінальну роль в українській банківській практиці.

Узагальнюючи, можна сказати, що структура активів банків України демонструє тенденцію до зниження частки ризиковіших активів (кредитів) на користь інвестиційних інструментів, пов'язаних з меншими ризиками і вищою ліквідністю. Така перебудова структури активів є логічною реакцією банківської системи на підвищену невизначеність та воєнні ризики.

Дані табл. 2.4 ілюструють зміни обсягів кредитування в банківському секторі України за окремими категоріями позичальників протягом 2022 – 2024 років. Загальна сума кредитів, наданих банками, демонструє нерівномірну динаміку: у 2023 році спостерігається незначне зниження на 1,1%, однак у 2024 році відбулося відновлення кредитної активності – приріст склав 11,1%, що свідчить про поступову стабілізацію економічної ситуації та підвищення довіри до банківського сектору.

Таблиця 2.4

Динаміка наданих кредитів банками України, млрд грн [19]

	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %	2024 рік	Темп приросту, %
Кредити надані клієнтам	1036,2	1024,7	-1,1	1138	11,1
кредити, що надані органам державної влади	24,8	18,3	-26,2	13,1	-28,4
кредити, що надані суб'єктам господарювання	801,4	783,7	-2,2	850,6	8,5

кредити, що надані фізичним особам	209,9	222,6	6,1	274,3	23,2
кредити, надані небанківським фінансовим установам	0,05	0,05	0,0	0,1	100,0

Найбільшу частку кредитного портфеля традиційно займають позики, надані суб'єктам господарювання. Попри падіння в 2023 році на 2,2%, вже у 2024 році кредитування бізнесу зросло на 8,5%, що є ознакою активізації підприємницької діяльності та адаптації бізнесу до нових умов ведення господарства.

Кредитування фізичних осіб демонструє стійке зростання: +6,1% у 2023 році та значні +23,2% у 2024 році. Це свідчить про відновлення споживчої активності населення та посилення попиту на роздрібні банківські продукти, зокрема споживчі й іпотечні кредити.

Натомість кредити органам державної влади скорочуються протягом обох років: -26,2% у 2023 році та ще на -28,4% у 2024 році. Це, ймовірно, пов'язано з оптимізацією фінансування з боку банків у бік більш комерційно вигідних напрямів, а також з посиленням фіскальної дисципліни.

Обсяг кредитів небанківським фінансовим установам залишається мізерним, хоча й зріс у 2024 році удвічі, проте абсолютні значення (0,05–0,1 млрд грн) вказують на маргінальність цього сегмента.

У підсумку, аналіз свідчить про поступове пожвавлення банківського кредитування, з акцентом на роздрібний сегмент та сектор малого і середнього бізнесу, тоді як інституційне кредитування держави зменшується, відображаючи переорієнтацію банків на більш прибуткові напрями.

Процентні ставки на кредити є важливим індикатором економічної ситуації в країні та безпосередньо впливають на кредитну активність, інвестиційні рішення бізнесу та споживчі витрати. Зміна процентних ставок може відображати зміну економічної політики, інфляційні очікування, а також

ставлення до ризиків у фінансовому секторі. У цьому контексті важливо проаналізувати динаміку процентних ставок за новими кредитами для резидентів у національній та іноземній валюті, оскільки цей показник має прямий вплив на умови доступу до фінансування для підприємств та домогосподарств (рис. 2.1).



Рис. 2.1. Динаміка процентних ставок за новими кредитами резидентам, % [19]

Середня процентна ставка за кредитними операціями демонструє поступове зростання протягом аналізованого періоду. Це свідчить про загальне підвищення вартості кредитних ресурсів у національній економіці. Підвищення ставки відбувалося на тлі високих інфляційних очікувань, а також адаптації економічної політики до змінних умов на фінансових ринках. Така динаміка відображає посилення монетарної політики Національним банком України, спрямоване на стримування інфляції та стабілізацію валютного ринку.

Процентні ставки за кредитами в національній валюті показують більш суттєві коливання. Зокрема, у 2023 році спостерігається різке зростання до 22%, що є результатом зростання інфляційного тиску, підвищення ризиків у зв'язку з економічними та політичними чинниками, а також скорочення доступу до фінансових ресурсів у країні. Зниження ставки в 2024 році до 19,5% свідчить про

часткове стабілізування економічної ситуації та проведення коригувальних заходів на рівні монетарної політики.

Процентні ставки за кредитами в іноземній валюті залишаються значно нижчими порівняно з ставками за кредитами в національній валюті. Зростання ставки в іноземній валюті з 4,1% у 2021 році до 6,5% у 2024 році є більш помірним, що свідчить про зміни в зовнішньоекономічній ситуації та відповідні коригування на валютному ринку. Низький рівень ставок за валютними кредитами залишається привабливим для позичальників, однак підвищення ставок пов'язане з адаптацією до змін в умовах валютного ринку.

Загальна тенденція до зростання процентних ставок на кредити свідчить про посилення монетарної політики, що відображає спроби стабілізації економічної ситуації в умовах високої інфляції та змін на фінансових ринках. Зміни процентних ставок за кредитами в національній та іноземній валюті також вказують на різницю в доступності фінансування для позичальників, залежно від валюти кредиту, що має важливе значення для визначення оптимальних умов для бізнесу та домогосподарств.

Індикатори фінансової стійкості банків є важливим інструментом для оцінки їх здатності витримувати зовнішні та внутрішні економічні шоки, забезпечуючи стабільність банківської системи. Вони відображають рівень прибутковості, капіталізацію, а також ризики, пов'язані з непрацюючими кредитами. Оцінка динаміки цих показників дає можливість зробити висновки про здатність банків адаптуватися до змін в економічному середовищі та їх здатність управляти ризиками. У цьому контексті, важливо проаналізувати зміни основних фінансових показників банків, таких як рентабельність активів, співвідношення капіталу до активів, рівень непрацюючих кредитів та норма прибутку на активи, що дозволяють оцінити рівень їх фінансової стійкості (табл. 2.5).

Рентабельність активів продемонструвала значне покращення, зростаючи більше ніж утричі за 2023 рік, що свідчить про підвищення ефективності використання активів банками. Показник залишився на стабільно високому рівні

у 2024 році, що свідчить про збереження тенденції до поліпшення прибутковості банківської діяльності. Така динаміка вказує на те, що банки змогли адаптуватися до економічних змін та підвищити свою прибутковість через ефективніше управління ресурсами.

Таблиця 2.5

Динаміка індикаторів фінансової стійкості банків, % [19]

	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %	2024 рік	Темп приросту, %
Рентабельність активів, %	1,04	3,24	211,5	3,35	3,4
Співвідношення капіталу 1 рівня до активів	5,18	4,54	-12,4	6,94	52,9
Непрацюючі кредити без урахування резервів до капіталу (співвідношення непрацюючих кредитів без урахування спеціальних резервів до регулятивного капіталу)	34,42	26,79	-22,2	22,13	-17,4
Непрацюючі кредити до сукупних валових кредитів	38,12	37,35	-2,0	30,29	-18,9
Норма прибутку на активи	1,48	6,08	310,8	5,9	-3,0

Співвідношення капіталу 1 рівня до активів демонструє певні коливання: зменшення показника у 2023 році свідчить про зниження капіталізації банків в умовах можливої економічної нестабільності або високих ризиків. Однак, значне зростання цього показника в 2024 році (52,9%) вказує на зміцнення фінансової стійкості банків завдяки збільшенню капіталу або скороченню активів. Це є позитивним сигналом для потенційних інвесторів і вказує на підвищену фінансову стабільність.

Зниження частки непрацюючих кредитів без урахування резервів свідчить про покращення якості кредитного портфеля банків, що є важливим індикатором для фінансової стійкості. У 2023 та 2024 роках цей показник продовжує знижуватись, що вказує на ефективнішу політику щодо управління проблемними активами та зниження кредитних ризиків.

Зменшення частки непрацюючих кредитів до сукупних кредитів свідчить про поліпшення якості активів банків. Значне зниження цього показника в 2024 році (-18,9%) є результатом успішного управління проблемними кредитами та може відображати загальну позитивну динаміку в банківському секторі.

Норма прибутку на активи зросла на 310,8% у 2023 році, що свідчить про значне покращення результатів банківської діяльності. Хоча в 2024 році спостерігається незначне зниження цього показника, його рівень залишається високим, що говорить про збереження позитивних тенденцій у прибутковості.

Аналіз динаміки індикаторів фінансової стійкості банків вказує на загальне покращення фінансового становища банківської системи в Україні в 2023 – 2024 роках. Показники рентабельності активів та норми прибутку на активи демонструють підвищення ефективності управління активами та отримання прибутків. Зниження частки непрацюючих кредитів свідчить про покращення якості кредитних портфелів банків. Однак зменшення співвідношення капіталу 1 рівня до активів у 2023 році вимагає пильного спостереження, хоча значне відновлення цього показника в 2024 році є позитивним сигналом для банківської системи в цілому.

2.2. Аналіз активів АТ КБ «Приватбанк»

ПриватБанк – один із найбільших комерційних банків в Україні, який відіграє ключову роль у фінансовій системі країни. Його значення полягає не лише в розмірах активів чи обсягах кредитування, але й у його впливі на розвиток ринку фінансових послуг, стабільність банківської системи та соціально-економічний розвиток країни.

Динаміка складу активів банку є важливим індикатором його фінансової стійкості, а також здатності адаптуватися до змін у ринковому середовищі та економічній ситуації. Для аналізу фінансової діяльності АТ КБ «Приватбанк» необхідно звернути увагу на основні компоненти його активів, оскільки ці дані дають можливість оцінити, як ефективно банк управляє своїми ресурсами, а

також зрозуміти, як розподіляються кошти між різними фінансовими інструментами. Зокрема, важливим є розподіл активів між грошовими коштами, кредитами, інвестиціями в цінні папери та іншими категоріями. У цьому контексті можна зробити висновки про стратегію банку, його здатність підтримувати ліквідність та прибутковість у умовах змін на ринку (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка складу активів АТ КБ «Приватбанк», млн грн [32]

Показник	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %	2024 рік	Темп приросту, %
Активи, з них:	540596	680008	25,8	761461	12,0
Грошові кошти та їх еквіваленти	94191	152282	61,7	151768	-0,3
Кредити та аванси	171921	226256	31,6	199350	-11,9
Інвестиційні цінні папери	239752	271847	13,4	375094	38,0
Поточні податкові активи	9076	4	-100,0	4	0,0
Інвестиційна нерухомість	2155	2340	8,6	2005	-14,3
Основні засоби	5228	5127	-1,9	5173	0,9
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	1389	1563	12,5	1972	26,2
Відстрочені податкові активи	1100	1952	77,5	1629	-16,5
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства	30	30	0,0	30	0,0
Інші фінансові активи	6498	9493	46,1	13496	42,2
Інші нефінансові активи	9189	9084	-1,1	9932	9,3
Непоточні активи утримувані для продажу або для виплати власникам	64	20	-68,8	1008	4940,0

ПриватБанк демонструє стабільне зростання загальних активів протягом трьох років. Зростання на 25,8% у 2023 році свідчить про активний розвиток банку, який значно збільшив свою базу активів. У 2024 році темп приросту сповільнився до 12%, що може бути результатом природного сповільнення темпів росту або економічної стабілізації, але банк все одно демонструє зростання своїх активів, що є позитивним сигналом.

Значне зростання грошових коштів та їх еквівалентів у 2023 році (61,7%) може свідчити про значну ліквідність банку в цей період. Це також може бути результатом накопичення резервів для подолання можливих економічних чи фінансових труднощів. Однак, зниження цього показника в 2024 році на 0,3% вказує на стабілізацію або плановане скорочення ліквідних активів у зв'язку з оптимізацією портфеля активів.

Кредити та аванси показують значне зростання на 31,6% у 2023 році, що свідчить про активну кредитну політику банку та надання позик клієнтам. Однак у 2024 році спостерігається зниження цього показника на 11,9%, що може бути результатом змін у кредитній політиці, зокрема, більш обережного підходу до кредитування в умовах економічної невизначеності або зменшення попиту на кредити.

Інвестиції в цінні папери показують стабільне зростання протягом трьох років, зокрема, значне збільшення у 2024 році на 38%. Це може свідчити про переорієнтацію банку на більш вигідні або менш ризиковані інвестиційні інструменти в умовах нестабільності на фінансових ринках.

Значне зменшення інвестицій у нерухомість у 2024 році може свідчити про скорочення інвестицій у цей сектор, можливо, через зниження привабливості нерухомості або необхідність ліквідності. Це також може бути результатом зміни стратегії інвестування банку в умовах змін на ринку нерухомості.

Показник основних засобів стабільно незначно змінюється, що свідчить про помірний приріст цього виду активів. Такі зміни вказують на стабільну інвестиційну політику банку в частині основних засобів, без значних коливань у цьому секторі.

Нематеріальні активи (за винятком гудвілу): 1 389 млн грн у 2022 році, 1 563 млн грн у 2023 році (темп приросту 12,5%), 1 972 млн грн у 2024 році (темп приросту 26,2%)

Зростання нематеріальних активів у 2024 році на 26,2% свідчить про активні інвестиції банку в інтелектуальний капітал, програмне забезпечення та

інші нематеріальні активи, що можуть сприяти розвитку нових технологій і підвищенню ефективності діяльності банку.

Непоточні активи утримувані для продажу: 64 млн грн у 2022 році, 20 млн грн у 2023 році (темп приросту -68,8%), 1 008 млн грн у 2024 році (темп приросту 4940%)

Значне зростання непоточних активів у 2024 році на 4940% є дуже значним і вказує на можливу зміну стратегії банку щодо активів, які він утримує для продажу. Це може бути результатом спроби продати активи, які більше не відповідають стратегії банку або потребують ліквідності.

Питома вага активів банку є важливим показником, який дозволяє оцінити структуру та ефективність управління активами. Вона відображає, яка частка кожного виду активів в загальній сумі активів банку, що дає змогу аналізувати, як розподіляються ресурси та як змінюється стратегія управління активами в залежності від ринкових умов і фінансової ситуації. Для аналізу показників питомої ваги активів АТ КБ «Приватбанк» за 2022 – 2024 роки розглянемо зміну частки основних категорій активів в загальній структурі (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Питома вага активів АТ КБ «Приватбанк», млн грн [32]

Показник	2022 рік	Частка, %	2023 рік	Частка, %	2024 рік	Частка, %
Активи, з них:	540596,0	100,0	680008,0	100,0	761461,0	100,0
Грошові кошти та їх еквіваленти	94191,0	17,4	152282,0	22,4	151768,0	19,9
Кредити та аванси	171921,0	31,8	226256,0	33,3	199350,0	26,2
Інвестиційні цінні папери	239752,0	44,3	271847,0	40,0	375094,0	49,3
Поточні податкові активи	9076,0	1,7	4,0	0,0	4,0	0,0
Інвестиційна нерухомість	2155,0	0,4	2340,0	0,3	2005,0	0,3
Основні засоби	5228,0	1,0	5127,0	0,8	5173,0	0,7
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	1389,0	0,3	1563,0	0,2	1972,0	0,3

Відстрочені податкові активи	1100,0	0,2	1952,0	0,3	1629,0	0,2
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства	30,0	0,0	30,0	0,0	30,0	0,0
Інші фінансові активи	6498,0	1,2	9493,0	1,4	13496,0	1,8
Інші нефінансові активи	9189,0	1,7	9084,0	1,3	9932,0	1,3
Непоточні активи утримувані для продажу або для виплати власникам	64,0	0,0	20,0	0,0	1008,0	0,1

Питома вага грошових коштів та їх еквівалентів у 2023 році збільшилася на 5% до 22,4%, що свідчить про підвищення ліквідності банку в умовах нестабільного економічного середовища. Однак у 2024 році цей показник дещо знизився (на 2,5% до 19,9%), що свідчить про оптимізацію ліквідності банку через перерозподіл активів або зменшення потреби в зберіганні великої кількості грошових коштів.

Кредити та аванси збільшуються на 31,6% у 2023 році, що дозволяє банку активно розвивати кредитування, зокрема фізичних та юридичних осіб. Однак у 2024 році частка кредитів знижується до 26,2%, що свідчить про зниження активності в кредитуванні або про перерозподіл ресурсів банку на інші активи (наприклад, цінні папери).

Питома вага інвестицій у цінні папери зросла з 44,3% у 2022 році до 49,3% у 2024 році. Це свідчить про те, що банк збільшив інвестиції в цінні папери, можливо, у зв'язку з оптимізацією ризиків та бажанням забезпечити стабільний дохід від таких інвестицій. Це є також реакцією на зміну ринкових умов, де інвестиції в цінні папери стали більш привабливими.

Значне скорочення питомої ваги поточних податкових активів у 2023 році (до 0%) вказує на можливе завершення або виплату податкових зобов'язань, а також на зміну в структурі активів банку, де ці активи більше не займають значної частки.

Питома вага інвестиційної нерухомості зменшується з 0,4% у 2022 році до 0,3% у 2023 і 2024 роках. Це вказує на те, що банк зменшує інвестиції в нерухомість через низьку рентабельність або зміну стратегії інвестування.

Частка основних засобів у загальних активах знижується, що є наслідком збереження стабільного рівня цих активів при зростанні інших категорій. Це може свідчити про те, що банк не збільшує свої капітальні інвестиції, але підтримує поточний рівень ресурсів для забезпечення операційної діяльності.

Питома вага нематеріальних активів незначно коливається, однак, загальний тренд показує, що банк поступово збільшує свою частку в цьому сегменті. Це може бути результатом інвестицій у програмне забезпечення та інші нематеріальні активи.

Збільшення частки інших фінансових активів відображає зростання інвестицій банку в фінансові інструменти, що можуть забезпечити додаткові доходи та знизити ризики, пов'язані з іншими активами.

Різке збільшення питомої ваги непоточних активів, що утримуються для продажу, у 2024 році може свідчити про зміну стратегії банку в частині реалізації активів, які більше не відповідають стратегії або потребують ліквідності.

Загалом, структура активів АТ КБ «Приватбанк» за 2022 – 2024 роки демонструє значне зростання питомої ваги інвестицій у цінні папери, що свідчить про посилення орієнтації на стабільні та високодохідні активи. У той же час, частка кредитів і авансів зменшується, що може вказувати на обережніший підхід до кредитування в умовах змін на ринку. Питома вага грошових коштів та їх еквівалентів також варіюється, що вказує на оптимізацію ліквідності банку.

Динаміка наданих кредитів та авансів банкам є важливим показником, який відображає політику банку в частині кредитування інших фінансових установ, а також його участь у регулюванні ліквідності в межах банківської

системи. Оцінка змін у кредитуванні банків дозволяє зрозуміти, як змінюються фінансові відносини між банками, а також вказує на стратегічні рішення щодо управління ліквідністю та ризиками. Аналіз динаміки наданих кредитів та авансів банкам АТ КБ «Приватбанк» за 2022 – 2024 роки дає змогу оцінити фінансову стійкість банку і його реакцію на зміни в економічному середовищі (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка наданих кредитів та авансів банкам АТ КБ «Приватбанк», млн грн [32]

Показник	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %	2024 рік	Темп приросту, %
Кредити та аванси банкам, з них:	103837	134237	29,3	86589	-35,5
депозитні сертифікати НБУ	100126	133798	33,6	78529	-41,3
строкові розміщення коштів в банках	0	0	0,0	7761	100,0
кошти банків за рахунками умовного зберігання (ескроу) у НБУ	3711	439	-88,2	300	-31,7

У 2023 році надані кредити та аванси банкам зросли на 29,3%, що свідчить про активну участь АТ КБ «Приватбанк» у кредитуванні банківської системи. Однак у 2024 році спостерігається суттєве зменшення на 35,5%. Це свідчить про зниження потреби у фінансуванні з боку інших банків або про зміну в стратегії банку щодо управління ліквідністю.

Депозитні сертифікати НБУ, що є інструментом для управління ліквідністю, показують зростання на 33,6% у 2023 році. Це свідчить про збільшення обсягу ліквідних активів банку, зокрема у вигляді депозитних сертифікатів, що дозволяє зберігати оптимальний рівень ліквідності. Проте в 2024 році відбулося значне зниження на 41,3%, що може бути результатом зміни в політиці НБУ або зниження попиту на депозитні сертифікати.

Строкові розміщення коштів в банках з'являються лише в 2024 році. Це може свідчити про новий підхід до розміщення коштів на строкових депозитах в

інших банках, що є реакцією на зміни в ринкових умовах або на потребу у більш диверсифікованому управлінні ліквідністю.

Кошти за рахунками умовного зберігання значно зменшуються протягом трьох років. Спочатку їх обсяг становив 3 711 млн грн у 2022 році, але до 2024 року зменшився до 300 млн грн, що свідчить про значне скорочення використання цього інструменту. Це може бути наслідком зміни умов роботи з ескроу-рахунками або відсутності потреби у цьому інструменті з боку клієнтів банку.

Загалом, надані кредити та аванси банкам показують певну волатильність. Зростання в 2023 році було замінене на різке скорочення в 2024 році, що вказує на зміни в економічному середовищі через зміни в монетарній політиці або зниження попиту на банківські кредити. Зменшення питомої ваги депозитних сертифікатів НБУ та коштів за рахунками умовного зберігання вказує на зміни в управлінні ліквідністю банку. Крім того, поява строкових розміщень коштів в банках в 2024 році вказує на адаптацію банку до нових фінансових умов.

Динаміка наданих кредитів та авансів клієнтам є важливим індикатором фінансової активності банку та його здатності забезпечити фінансування для різних сегментів клієнтів. Аналіз таких показників дозволяє оцінити стратегічні напрямки розвитку банку, визначити рівень його взаємодії з підприємствами та фізичними особами, а також зрозуміти, які види кредитування мають найбільшу популярність. У контексті АТ КБ «Приватбанк» вивчення цієї динаміки дозволяє оцінити зміни в кредитній політиці банку та реагування на економічні виклики (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Динаміка наданих кредитів та авансів клієнтам АТ КБ «Приватбанк», млн грн [32]

Показник	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %	2024 рік	Темп приросту, %
Кредити та аванси клієнтам, з них:	81390,0	104079,0	27,9	119553,0	14,9
Кредити юридичним особам	5340,0	6386,0	19,6	9112,0	42,7

Кредити юридичним особам, що надані за операціями РЕПО	-	1459,0	100,0	160,0	-89,0
Кредити фізичним особам – кредитні картки	46593,0	54500,0	17,0	62703,0	15,1
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	3880,0	9764,0	151,6	12738,0	30,5
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	3912,0	5618,0	43,6	8559,0	52,3
Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля	328,0	885,0	169,8	2675,0	202,3
Кредити фізичним особам – інші кредити	26,0	13,0	-50,0	0,0	-100,0
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу	21311,0	25454,0	19,4	23606,0	-7,3

Протягом трьох років спостерігається стабільне зростання обсягу наданих кредитів та авансів клієнтам. У 2023 році обсяг кредитів зріс на 27,9%, а у 2024 році – на 14,9%. Це свідчить про загальне збільшення кредитування, що зумовлене економічною активністю та потребами клієнтів у фінансуванні. Проте, темпи зростання знижуються в 2024 році, що пов'язано з адаптацією до змінюваних економічних умов.

Кредити юридичним особам демонструють стабільне зростання. У 2023 році приріст склав 19,6%, а у 2024 році – 42,7%. Зростання обсягів кредитування юридичних осіб вказує на збільшення попиту на фінансування з боку підприємств. Це пов'язано з розширенням бізнес-активності чи потребами у капіталі для розвитку.

Операції РЕПО (угоди з зворотного викупу) стали актуальними в 2023 році, однак в 2024 році обсяг таких кредитів скоротився на 89%. Це свідчить про зміну в стратегії банку або зниження потреби в таких операціях з боку клієнтів.

Кредити на кредитні картки показують стабільне зростання, із темпами приросту 17% у 2023 році та 15,1% у 2024 році. Це свідчить про продовження популярності цього виду кредитування серед фізичних осіб, що є показником активної фінансової діяльності серед населення.

Споживчі кредити показали значне зростання в 2023 році (151,6%) та продовжили своє зростання в 2024 році (30,5%). Це вказує на значний попит на кредити для покриття споживчих потреб, що пов'язано з високим рівнем споживчої активності населення.

Іпотечні кредити демонструють значне зростання, що говорить про підвищення попиту на довгострокове фінансування житлових потреб. Темпи приросту у 2023 році становили 43,6%, а в 2024 році – 52,3%, що вказує на сприятливі умови на ринку нерухомості та полегшення умов для іпотечних позичальників.

Кредити на придбання автомобілів мали величезний приріст, зокрема у 2024 році на 202,3%. Це свідчить про відновлення попиту на автомобілі та зростання фінансування для покупок транспортних засобів, що є ознакою зростання споживчої активності.

Інші кредити для фізичних осіб зменшилися на 50% у 2023 році і повністю відсутні в 2024 році. Це свідчить про зниження попиту на ці кредити або можливу зміну банківської стратегії щодо їх надання.

Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу зросли на 19,4% у 2023 році, але в 2024 році спостерігається зниження на 7,3%. Це може свідчити про певні труднощі у секторі малого та середнього бізнесу, які впливають на попит на кредити.

Аналіз динаміки наданих кредитів клієнтам АТ КБ «Приватбанк» показує стійке зростання обсягів кредитування, зокрема в сегменті фізичних осіб, що свідчить про високий попит на споживче фінансування. Позитивна динаміка спостерігається також у кредитуванні юридичних осіб, зокрема в сегменті РЕПО, хоча в 2024 році обсяги таких кредитів знизились. Зниження кредитування підприємств малого та середнього бізнесу може свідчити про певні економічні труднощі в цьому секторі.

Інвестиції АТ КБ «Приватбанк» в цінні папери є стратегічним інструментом формування стабільного та прибуткового активу, особливо в умовах економічної та фінансової нестабільності. У структурі інвестиційного

портфеля банку переважну частину становлять облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), що є основним інструментом рефінансування дефіциту бюджету урядом. Така концентрація інвестицій в ОВДП обумовлена як привабливістю цих інструментів у контексті державних гарантій, так і політикою уряду та НБУ щодо залучення банківського капіталу для фінансування державних видатків. Аналіз динаміки цих активів дозволяє оцінити ступінь залежності банку від держави та рівень його участі у фінансуванні бюджету (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Динаміка інвестиційних цінних паперів АТ КБ «Приватбанк», млн грн
[32]

Показник	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %	2024 рік	Темп приросту, %
Інвестиційні цінні папери	239752,0	271847,0	13,4	375094,0	38,0
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	95716,0	100376,0	4,9	110699,0	10,3
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	143920,0	171471,0	19,1	204240,0	19,1
- за амортизованою собівартістю	116,0	4,0	-96,6	60155,0	100,0

Протягом трьох років Приватбанк суттєво нарощував портфель ОВДП. У 2023 році приріст становив 13,4%, а у 2024 – вже 38%. Це свідчить про зростаючу участь банку в рефінансуванні державного бюджету, а також про переорієнтацію капіталу з більш ризикованих операцій на стабільні інструменти з гарантованим доходом. Така динаміка також є наслідком підвищення доходності ОВДП у зв'язку з зростанням облікової ставки НБУ.

ОВДП за справедливою вартістю через прибуток або збиток – ця категорія цінних паперів, попри менші темпи приросту, зростала стабільно. Її облік через прибуток/збиток свідчить про схильність банку до гнучкої переоцінки інструментів і, відповідно, до фіксації як доходів, так і можливих втрат від

коливань ринкової вартості ОВДП. Це дозволяє швидше реагувати на зміни макроекономічного середовища, зокрема зміну прибутковості облігацій чи процентних ставок.

ОВДП за справедливою вартістю через інший сукупний дохід зростають найстабільніше і найзначніше в структурі портфеля. Вона дозволяє враховувати прибутки в капіталі без відображення у прибутку банку, що може свідчити про довгостроковий підхід до зберігання цих активів. Постійне збільшення цієї статті свідчить про послідовну стратегію банку щодо підтримки ліквідності та зниження ризиків через активи, які не потребують активної торгівлі.

Після майже повної відмови від обліку ОВДП за амортизованою собівартістю у 2023 році, банк різко нарощує цю статтю у 2024 році. Це свідчить про зміну облікової політики: ймовірно, в умовах стабілізації ринку Приватбанк надає перевагу інструментам з фіксованим доходом, які не підлягають переоцінці, а отже - знижують волатильність балансового результату. Така стратегія спрямована на консервативне управління прибутковістю та підвищення прогнозованості доходів.

Отже, інвестиційний портфель Приватбанку за останні три роки все більше концентрується на облігаціях державної позики, що є не лише джерелом стабільного доходу, а й інструментом виконання державної фінансової політики. Зростання частки ОВДП у структурі активів вказує на:

- високу залежність банку від фінансового стану держави;
- консервативну стратегію управління ризиками, коли пріоритет надається активам із державною гарантією;
- відносну пасивність кредитної діяльності, що свідчить про складнощі з нарощуванням якісного кредитного портфеля в умовах війни;
- реінвестицію в інструменти з фіксованим доходом, як реакцію на зростання процентних ставок і підвищену дохідність держоблігацій.

Це підкреслює ключову роль банку як внутрішнього кредитора уряду та свідчить про те, що в сучасних умовах банківська система України фактично виконує функцію стабілізатора державних фінансів.

Загальні активи банку зростають з року в рік, що є позитивною ознакою розвитку. Проте структура активів також зазнає змін, що відображає зміщення пріоритетів банку в управлінні своїми ресурсами. У 2023 році та 2024 році загальні активи зросли на 25,8% та 12% відповідно, що свідчить про підтримку темпів росту, хоча й із деяким уповільненням.

Аналіз складу активів АТ КБ «Приватбанк» показує, що банк активно розвиває свої фінансові інструменти, зокрема, через інвестиції в цінні папери, що є важливим елементом стратегії збереження ліквідності та стабільності в умовах економічних коливань. Хоча банк демонструє деяке скорочення в кредитуванні та зменшення інвестицій в нерухомість, він активно інвестує в нематеріальні активи, що сприяє покращенню ефективності роботи.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ТА ЗРОСТАННЯ ЇХ ПРИБУТКОВОСТІ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

3.1. Глобальні економічні тенденції 2025 року: наслідки для банківського сектора

В останні роки глобальна економіка постає як складне переплетення викликів і можливостей. Ці роки були позначені безпрецедентними подіями, новими економічними підходами та стрімким технологічним розвитком. У цьому контексті банківський сектор опиняється на порозі глибокої трансформації. Прискорення цифровізації, зростаючі очікування споживачів і зміни в регуляторному середовищі суттєво впливають на напрямки розвитку банківських операцій і стратегій.

Незважаючи на ознаки відновлення в окремих регіонах, світова економіка продовжує відчувати наслідки пандемії, геополітичних конфліктів і порушень у глобальних ланцюгах постачання. Такі макроекономічні чинники, як рівень інфляції, коригування процентних ставок центральними банками та перехід до принципів сталого розвитку, докорінно змінюють середовище функціонування банків. У цих умовах банкам необхідно переосмислити свої операційні моделі, інвестиційні підходи та технологічну інфраструктуру, щоб адаптуватися до нової економічної реальності:

1. Глобальні економічні виклики та банківський сектор. Очікування економічного уповільнення в різних регіонах світу вимагає стратегічного підходу до забезпечення стійкості банківської системи. Фінансові установи дедалі активніше впроваджують гнучкі операційні моделі, диверсифікують свої інвестиційні портфелі та використовують технології для зниження ризиків, пов'язаних з економічною нестабільністю. Основна увага приділяється формуванню стійкої системи, здатної не лише витримати економічні потрясіння,

а й скористатися відкритими можливостями. Стратегічні партнерства, цифрова трансформація та інновації у продуктових пропозиціях стають ключовими елементами цієї стійкості [22].

Інфляція й надалі залишається одним із центральних викликів для банківського сектору, впливаючи на все – від ставок за кредитами до інвестиційних стратегій. У той час як центральні банки світу коригують монетарну політику задля стримування інфляції, банки стикаються з необхідністю балансувати між зростанням операційних витрат і потребою зберігати конкурентоспроможні процентні ставки для клієнтів. Це вимагає виваженого підходу до ціноутворення, розміщення активів та управління витратами. Крім того, прагнення до підвищення ефективності стимулює банки інвестувати в штучний інтелект і автоматизацію, спрощуючи процеси й покращуючи клієнтський досвід в умовах зростання цін.

У цих економічних умовах перевіряються адаптивність і далекоглядність банківської системи. Установи, які зуміють ефективно використати технології, глибоко розуміти потреби клієнтів і зберігати гнучкість операційної моделі, мають високі шанси вийти з кризи сильнішими.

2. Вплив процентних ставок на банківську діяльність. Монетарна політика центральних банків, зокрема політика щодо процентних ставок, має суттєвий вплив на банківський сектор. Вона визначає рівень кредитних ставок, вартість запозичень і загальну фінансову стабільність установ. У процесі коригування ставок задля регулювання економічного зростання та інфляції банки повинні оперативно реагувати на зміну умов, щоб зберігати прибутковість і ефективність.

Підвищення процентних ставок зазвичай веде до зростання вартості кредитів, що впливає на споживчі витрати й обсяг позик. Водночас це відкриває можливості для зростання доходів банку від кредитування. Таким чином, банки зіштовхуються з подвійним викликом – з одного боку, зростають витрати на залучення коштів, з іншого – з'являється потенціал для підвищення прибутковості.

Щоб упоратися з цими викликами, банки застосовують низку стратегій: диверсифікацію джерел доходів, оптимізацію структури активів і пасивів, покращення управління ліквідністю. Інвестиції у фінансові технології також сприяють вдосконаленню процесів оцінювання ризиків і кредитування. Крім того, банки активно працюють над персоналізацією продуктів і послуг, використовуючи аналітику даних для глибшого розуміння потреб клієнтів, що дозволяє ефективніше формувати ціни й розробляти конкурентні пропозиції.

3. Технологічні досягнення у банківській сфері. Штучний інтелект (ШІ) та хмарні технології стоять на передовій трансформації банківських операцій. Застосування ШІ охоплює широкий спектр – від покращення обслуговування клієнтів за допомогою чат-ботів і віртуальних асистентів до складних моделей кредитного скорингу, які удосконалюють процес ухвалення рішень щодо видачі кредитів. Водночас хмарні обчислення надають банкам гнучку та масштабовану інфраструктуру, що дозволяє швидко впроваджувати нові послуги, покращувати внутрішню взаємодію та зменшувати операційні витрати. Сукупно ці технології не лише оптимізують операційну діяльність банків, а й дають змогу пропонувати інноваційні продукти, орієнтовані на потреби сучасного клієнта.

4. Еволюція клієнтського досвіду. У банківській сфері відбувається зсув у бік гіперперсоналізації, що стала можливою завдяки досягненням у сфері аналітики даних і штучного інтелекту. Це поняття виходить за межі класичної персоналізації, пропонуючи клієнтам фінансові послуги, точно адаптовані до їхніх індивідуальних потреб, поведінки та фінансової історії. Використовуючи великі масиви даних та алгоритми, банки здатні прогнозувати потреби клієнтів, надавати персоналізовані фінансові поради й створювати унікальні продукти. Такий підхід підвищує задоволеність клієнтів, сприяє їхній лояльності та формує нові стандарти обслуговування.

Відкритий банкінг (open banking) – це революційний рух у фінансовій сфері, який ґрунтується на регуляторних вимогах і технологічному прогресі. Він передбачає обов'язковий доступ третіх сторін (за згодою клієнта) до банківських даних, що створює відкриту екосистему та стимулює конкуренцію й інновації.

Це сприяє створенню нових фінансових сервісів, які забезпечують клієнтам контроль над своїми фінансами, зручність і кращу цінність. Відкритий банкінг інтегрує банківські послуги в повсякденне життя, від миттєвого управління рахунками до персоналізованих порад і нових платіжних рішень. Його вплив на інновації в обслуговуванні є визначальним, адже він стимулює співпрацю між учасниками фінансового ринку в інтересах клієнта.

5. Регуляторне середовище та дотримання вимог. Регуляторне середовище банків постійно змінюється: впроваджуються нові нормативи для врахування сучасних ризиків, захисту споживачів і забезпечення стабільності фінансової системи. Банки мають впроваджувати ефективні механізми комплаєнсу та адаптувати бізнес-моделі відповідно до нових вимог. Це охоплює вдосконалення управління ризиками, підвищення прозорості та використання технологій, які допомагають дотримуватись регуляторних норм. Адаптація до нових правил не лише знижує юридичні та репутаційні ризики, а й зміцнює довіру клієнтів і регуляторів, створюючи умови для зростання [29].

У сучасному динамічному середовищі важливою є активна співпраця банків з регуляторами. Вона може здійснюватися через регулярні консультації, спільні робочі групи або участь у пілотних проектах з тестування нових регуляторних технологій (RegTech). Така взаємодія дозволяє формувати ефективні регуляторні політики, які враховують реальні виклики банківської діяльності та підтримують інновації. Крім того, своєчасне виявлення та вирішення проблем у сфері дотримання вимог знижує навантаження на банки та підвищує стійкість фінансової системи.

6. Сталий розвиток і банківська справа. Банківський сектор дедалі активніше враховує екологічні, соціальні та управлінські (ESG) критерії у своїй діяльності. Це охоплює оцінку інвестицій, кредитування та фінансові сервіси з урахуванням впливу на довкілля, соціальної відповідальності та корпоративного управління. Такий підхід відповідає зростаючому попиту на етичні фінансові послуги й допомагає банкам зменшити довгострокові ризики, пов'язані зі зміною клімату, соціальними конфліктами та недосконалим управлінням. Банки

розробляють ESG-стратегії, які охоплюють «зелене» фінансування, прозорість та відповідальність.

Стале фінансування відкриває нові можливості для інвестування в «зелену» енергетику, екологічне сільське господарство та інноваційні технології. Утім, воно також породжує виклики, пов'язані з оцінкою довгострокової ефективності та життєздатності таких проєктів. Це вимагає від банків розвитку аналітичних інструментів і експертизи в ESG-сфері. Крім того, складність додає постійна еволюція регуляторних вимог щодо сталого звітування. Попри труднощі, сталий розвиток є ключем до створення більш відповідальної й стійкої банківської системи.

7. Управління ризиками. У сучасному нестабільному світі банки стикаються з широким спектром ризиків – від фінансових коливань і економічних спадів до нових викликів, як-от зміна клімату чи геополітична напруга. Щоб ефективно їм протистояти, банки повинні переходити до проактивних стратегій управління ризиками. Це передбачає використання великих даних і ШІ для прогнозування загроз, диверсифікацію портфелів для зниження впливу окремих ризиків, а також розробку планів дій на випадок непередбачуваних обставин. Окрім того, банки зміцнюють свою стійкість, інвестуючи в сталі підходи, які зменшують їхню вразливість до екологічних і соціальних ризиків.

8. Стратегічне планування банків у період економічної невизначеності. Банківський сектор стоїть на порозі глибокої трансформації упродовж наступного десятиліття, яку визначають технологічні інновації, зміна очікувань споживачів та еволюція регуляторного середовища. Нове бачення банківської діяльності передбачає не лише інтеграцію передових технологій – таких як штучний інтелект, блокчейн і квантові обчислення – у повсякденні операції, а й впровадження клієнтоорієнтованого підходу, що ставить на перше місце персоналізований та безперервний досвід взаємодії з банком. Для збереження конкурентоспроможності банки також мають розглядати нові бізнес-моделі,

зокрема банкінг як сервіс (Banking-as-a-Service, BaaS), та поглиблювати співпрацю з фінтех-компаніями для задоволення різноманітних потреб клієнтів.

У період економічної нестабільності стратегічне планування має бути гнучким, далекоглядним і стійким. Це включає диверсифікацію джерел доходу, оптимізацію витратної структури, посилення механізмів управління ризиками для ефективного подолання волатильності ринку та економічних спадів. Банки повинні інвестувати у сталий розвиток і цифрову інфраструктуру, щоб забезпечити довготривалу життєздатність своїх операцій. Крім того, ключовим чинником адаптації до стрімких змін стане формування культури інновацій і безперервного навчання всередині організацій.

Банківська система переживає глибокі трансформації під впливом технологічного прогресу, змін у регуляторному полі та зростаючих очікувань клієнтів. Інтеграція ESG-принципів та зосередження на сталому фінансуванні стають необхідними для протидії екологічним і соціальним викликам. У міру розширення цифрових сервісів пріоритетом залишається кібербезпека, яка вимагає постійного зміцнення захисту від нових кіберзагроз.

Майбутнє банківської справи передбачає активне впровадження інновацій, покращення клієнтського досвіду за рахунок гіперперсоналізації та використання гнучкого стратегічного планування в умовах економічної невизначеності.

Ті банки, які зможуть ефективно управляти ризиками, постійно впроваджувати інновації та оперативно реагувати на потреби клієнтів, будуть процвітати в новому середовищі. Перспективи для таких банків залишаються оптимістичними – саме вони перетворюватимуть виклики на можливості, забезпечуючи свою актуальність і успіх у найближчі роки. Реформування банківської діяльності вже триває, а стратегічна далекоглядність і адаптивність стануть ключами до майбутнього зростання та сталого розвитку.

3.2. Перспективні напрями підвищення ефективності використання активів банків

У сучасних умовах на активи банківської системи України впливає низка важливих чинників. Їх згрупувати за кількома ключовими напрямками: макроекономічні, політичні, регуляторні, технологічні та внутрішньогалузеві [30]:

1. Одним із основних є макроекономічна ситуація, яка визначається такими факторами, як інфляція, рівень безробіття, економічне зростання та загальна економічна стабільність. Зокрема, високі рівні інфляції можуть привести до зниження реальної вартості активів, впливаючи на попит і пропозицію на ринку кредитів, а також на інвестиційну привабливість банківських продуктів. Коливання валютного курсу призводять до переоцінки валютних активів та зростання валютного ризику.

2. Геополітичні та воєнні чинники, до яких належить: повномасштабна війна, яка призвела до знищення активів, порушення логістики, евакуації населення, що безпосередньо впливає на якість кредитного портфеля. Валютні надходження та підтримка з боку МВФ, ЄС і США впливають на стабільність банківської системи та її ліквідність.

3. Не менш важливим чинником є зміни в процентних ставках, встановлених центральним банком. Вони мають значний вплив на обсяг кредитування, вартість позик та загальний стан ліквідності в банківській системі. Збільшення процентних ставок може знизити попит на кредити, тоді як зниження ставок стимулює зростання кредитування, що, в свою чергу, впливає на структуру активів банків.

4. Регуляторні зміни також відіграють важливу роль у формуванні активів банків. Введення нових нормативних вимог, таких як капітальні резерви або обмеження на певні види активів, може значною мірою змінити стратегії банків щодо управління своїми активами. Зміни у податковому законодавстві або

наявність нових державних програм підтримки можуть сприяти певним переорієнтаціям у політиці банків.

5. Крім того, зовнішньоекономічні фактори, зокрема геополітична ситуація, зміни в міжнародних торгових відносинах, а також коливання валютних курсів, мають прямий вплив на активи банків. Ризики, пов'язані з валютними коливаннями та нестабільними ринками, можуть призвести до значних втрат у банківських активах, що вимагає оперативної реакції і коригування стратегій.

6. Також варто зазначити технологічні інновації, які активно впливають на функціонування банків. Розвиток цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та автоматизація, відкриває нові можливості для зниження витрат та підвищення ефективності управління активами. Більше того, ці технології дозволяють забезпечити кращу безпеку, прозорість та швидкість операцій.

7. Інституційні чинники: структура банківської системи, домінування держбанків (особливо ПриватБанку) формує специфіку розміщення активів (значна частка – ОВДП), вихід малих банків з ринку або злиття змінює загальний обсяг і структуру активів системи.

8. Переважання ОВДП – зростання вкладень банків в облігації внутрішньої державної позики зменшує ризики, але знижує частку реального кредитування; залучення банків до фінансування бюджету робить їх частково залежними від фінансової політики уряду.

Таким чином, активи банківської системи України піддаються впливу як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, і для їх ефективного управління необхідно постійно адаптувати стратегії до змінюваних умов.

У сучасних умовах активи банківської системи України формуються під впливом комбінації зовнішніх викликів (війна, макроекономіка, валютні ризики) та внутрішніх трансформацій (цифровізація, регуляторні зміни, зміна поведінки клієнтів). Це вимагає гнучкості, адаптивного планування та підвищеної уваги до управління ризиками.

Перспективні напрями підвищення ефективності використання активів банків охоплюють як організаційні, так і технологічні та стратегічні заходи, спрямовані на оптимізацію структури активів, зниження ризиків та забезпечення стійкого прибуткового зростання.

Перш за все, одним із ключових напрямів є покращення якості кредитного портфеля. Це передбачає посилення системи оцінки кредитоспроможності позичальників, впровадження сучасних методів скорингу, а також активне використання інструментів моніторингу і реструктуризації проблемної заборгованості. Зниження частки проблемних кредитів дозволяє зменшити витрати на резервування і підвищити ефективність активів загалом.

Другим важливим напрямом є диверсифікація структури активів. Банки мають прагнути до збалансованого поєднання кредитних, інвестиційних та інших активів з урахуванням рівня ризику та прибутковості кожного сегмента. Це включає розширення портфелю цінних паперів, участь у проектах державного фінансування, розвиток нових фінансових інструментів.

Особливої уваги потребує цифрова трансформація банківських процесів. Використання штучного інтелекту, машинного навчання, великих даних (Big Data) та хмарних технологій дозволяє автоматизувати управління активами, покращити точність фінансового прогнозування, знизити транзакційні витрати та підвищити швидкість прийняття рішень.

Оптимізація ліквідності та управління ризиками також є критично важливою. Йдеться про запровадження сучасних систем ALM (Asset and Liability Management), що дозволяють ефективно управляти строками активів і пасивів, мінімізувати процентні та валютні ризики, а також підвищити стабільність банку в умовах ринкових коливань.

Крім того, перспективним напрямом є розвиток партнерських моделей із фінтех-компаніями, які дозволяють банкам інтегрувати інноваційні продукти і сервіси, тим самим розширюючи канали доходів і підвищуючи продуктивність активів. У цьому контексті важливу роль відіграє модель Banking-as-a-Service

(BaaS), що дає змогу банкам ефективніше використовувати свою інфраструктуру.

Не менш значущим є застосування принципів сталого розвитку та ESG-факторів (екологічних, соціальних, управлінських) в інвестиційній діяльності банків. Фокус на "зелені" кредити, фінансування енергоефективних проєктів та прозорість у звітності допомагають зміцнити довіру інвесторів і залучити нові фінансові ресурси.

Отже, підвищення ефективності використання активів банків можливе за рахунок комплексного підходу, що включає модернізацію технологій, удосконалення внутрішніх процедур, розширення інвестиційних можливостей та стратегічну адаптацію до сучасних викликів ринку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, активи банків – це все майно і права вимоги банку, що мають вартість і здатні приносити економічні вигоди. Вони є результатом діяльності банку і відображають, у що банк вклав свої ресурси: кредити, інвестиції, грошові кошти на рахунках, цінні папери, матеріальні цінності тощо.

Різноманітність підходів до трактування та класифікації активів обумовлена багатофункціональністю банківської діяльності та необхідністю одночасного досягнення прибутковості, ліквідності й мінімізації ризиків. Комплексне розуміння сутності та структури активів є основою для ефективного управління активами банку, забезпечення його фінансової стабільності та конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки.

Активні операції банків – це дії, за допомогою яких банк розміщує свої ресурси з метою отримання доходу. Саме внаслідок активних операцій (наприклад, надання кредитів, купівля цінних паперів, здійснення міжбанківського кредитування, валютних операцій) банк формує свої активи.

Тобто активні операції – це процес, а активи – результат цього процесу. Активні операції створюють, змінюють або ліквідовують активи банку.

За період 2022 – 2024 років банківський сектор України продемонстрував стійке зростання активів, що свідчить про адаптацію банків до кризових умов, викликаних війною, інфляцією та нестабільністю фінансового середовища.

Основними тенденціями формування активів банківської системи України є:

1. Домінування інвестицій у державні облігації (ОВДП) у структурі активів – це ключова ознака консервативної політики банків, які обмежують кредитування реального сектору через високі ризики та натомість надають перевагу інструментам із державною гарантією.

2. Скорочення частки кредитів у загальному обсязі активів є наслідком як обережності банків, так і зниженого попиту з боку бізнесу та населення.

3. Зростання обсягу грошових коштів та коштів на коррахунках вказує на посилення ліквідності, що, з одного боку, є позитивним для стабільності банків, а з іншого – свідчить про обмежене кредитне навантаження.

4. Активне використання депозитних сертифікатів НБУ свідчить про значну роль Нацбанку у регулюванні надлишкової ліквідності.

ПриватБанк є одним із найбільших банків за розміром активів, кредитного портфеля та депозитного бази. Він має розгалужену мережу філій і банкоматів по всій території України, що забезпечує доступ до банківських послуг для широкої аудиторії клієнтів, як юридичних, так і фізичних осіб. Його інфраструктура відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової інклюзії, особливо в регіонах з обмеженим доступом до банківських установ.

АТ КБ «Приватбанк» зберігає домінуючу позицію у банківському секторі України за обсягом активів та рівнем участі в обслуговуванні населення й державних фінансових інструментів. Основні висновки у результаті активів АТ КБ «Приватбанк» наступні:

1. Інвестиції в ОВДП – головний драйвер зростання активів. У 2024 році їхня частка перевищила 49% усіх активів, що підтверджує роль банку як одного з головних кредиторів уряду.

2. Зменшення обсягу кредитів та авансів як банкам, так і клієнтам у 2024 році свідчить про перегляд банком своєї кредитної стратегії на користь менш ризикованих вкладень.

3. Значне зростання активів у 2022 – 2024 роках (на понад 220 млрд грн) є результатом як політики рекапіталізації, так і спрямування державного фінансування через найбільший державний банк.

4. Питома вага активів, пов'язаних з реальним сектором економіки (кредити, фінансування МСБ тощо), скорочується, що створює ризик надмірної концентрації на фінансуванні дефіциту бюджету.

Активи банківської системи України загалом, і Приватбанку зокрема, демонструють високу адаптивність до воєнної економіки, але при цьому виявляють надмірну залежність від держави як емітента боргових інструментів і

як власника ключових банків. Такий стан посилює фінансову стабільність у короткостроковій перспективі, але у довгостроковому вимірі вимагає диверсифікації активів і активізації кредитування реального сектору для забезпечення стійкого економічного зростання після завершення війни.

Перспективними напрямками підвищення ефективності використання активів банків є:

1. Покращення якості кредитного портфеля – запровадження сучасних скорингових моделей на базі штучного інтелекту для точнішої оцінки платоспроможності позичальників.

2. Диверсифікація структури активів – збільшення частки інвестицій в державні облігації з фіксованим доходом поряд із наданням кредитів різним секторам економіки.

3. Цифрова трансформація та автоматизація процесів – впровадження цифрових платформ для онлайн-кредитування, автоматичного управління ризиками та дистанційного відкриття рахунків.

4. Оптимізація управління ліквідністю та ризиками – використання систем раннього попередження про зниження ліквідності на базі прогностичної аналітики.

5. Співпраця з фінтех-компаніями та розвиток ВааS-моделей – надання API-доступу до банківських сервісів стороннім розробникам для інтеграції фінансових послуг у небанківські додатки.

6. Інтеграція ESG-принципів та розвиток сталого фінансування – кредитування проектів у сфері зеленої енергетики або впровадження «зелених» облігацій.

7. Застосування аналітики даних та штучного інтелекту – аналіз клієнтської поведінки для персоналізації фінансових продуктів і підвищення прибутковості активів.

8. Модернізація систем управління активами (ALM) – впровадження гнучких ALM-моделей для балансування ризиків процентної ставки та валютного ризику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О. Сьогодення світового ринку банківських послуг. *Вісник Національного банку України*. 2022. № 4. С. 18-23.
2. Вареник Н. Інтернет-банкінг: для людини чи проти неї? *Дзеркало тижня*. 2023. URL: <https://zn.ua/business/internet-banking-dlyacheloveka-ili-protiv-nego-.html> (дата звернення: 25.04.2025).
3. Васильченко Л.В. Банківська справа: навч. посіб. Х.: Вид-во ХНЕУ, 2022.
4. Вінницька О. Теоретичні підходи до оцінки фінансової стійкості банківських установ. *Економічні горизонти*. 2024. 2-3(28). 275-284. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(28\).2024.312238](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(28).2024.312238)
5. Владика Ю.П., Безугла Л.С., Турова Л.Л. Здобутки та нові виклики у діяльності системно важливих банків в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 42. С. 285-291.
6. Герасимчук З.В. Банківський менеджмент: навч. посіб. К.: НАДУ, 2022.
7. Гукалюк А. Ф., Пась Я. І. Вітчизняний банківський бізнес в умовах економічного розвитку країни. *Modern Economics*. 2024. № 46(2024). 38-45. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V46\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V46(2024)-06).
8. Єсіна О.Г. Інтернет-банкінг в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2023. № 1 (48). С. 209-213.
9. Жаворонок А.В. Проблеми вдосконалення механізму банківського кредитування як засобу стимулювання розвитку ринку кредитних послуг в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 196-201. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).196-201](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).196-201).
10. Жаворонок А.В. Сучасний стан кредитування малого бізнесу та його роль у розвитку національної економіки. *Актуальні проблеми розвитку*

економіки регіону. 2022. Том 2. Вип. 18. С. 158-177.

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/6087/6341>

11. Жаворонок А.В. Кредит і циклічність економічного розвитку: взаємозв'язок та особливості. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2022. №

3. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-3-03-03/2022-3-03-03>

12. Жаворонок А.В. Напрями вдосконалення диверсифікації банківських послуг в сучасних умовах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2021. № 2. С. 24-32. DOI: <https://doi.org/10.54929/pmt-issue2-2021-7>

13. Жаворонок А.В., Вікнянська А.О., Савчук Д.Г. Вплив комісійних надходжень на формування доходів комерційного банку. *Причорноморські економічні студії.* 2020. Вип. 50-2. С. 117-

124. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.50-52>.

14. Жердецька Л. В., Кузнєцова Л. В., Литвинюк О. В. Формування системи управління активами та пасивами банків у сучасних умовах. Одеса: ОНЕУ; Атлант, 2016. 402 с.

15. Івасюк О.В. Банківські операції: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2020

16. Король М. М., Співак В. О., Куліковська І. В. Стан української банківської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2023. №47. 41-47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-8>

17. Литвинюк О. В. Методичні підходи до визначення основних етапів розвитку процесів управління активами та пасивами банківських установ України. *Молодий вчений.* 2014. № 7 (2). С. 41–44.

18. Макаренко Ю. П., Хоруженко А. А. Управління активами та пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання. *Інвестиції: практика та досвід.* 2017. № 24. С. 66–70.

19. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash> (дата звернення: 25.04.2025).
20. Огієнко В. І., Боярко І. М. Розвиток Інтернет-банкінгу в контексті формування конкурентних переваг банків. *Фінансовий простір*. 2023. № 4 (12). С. 44-52.
21. Олексюк Ю.Б. Управління активами і пасивами банківських установ: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023.
22. Петрашевська А. Д., Колонтай С. М., Смілянська В. В. Вплив війни на кредитний ринок України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 487. 57-60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-10>.
23. Польова О.Л., Балалаєва Г.О. Управління зобов'язаннями комерційного банку *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 11/2. С 21-25.
24. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III І. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 25.04.2025).
25. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 25.04.2025).
26. Рац О. М. Досягнення ефективності функціонування банківських установ України в умовах валютного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-67>.
27. Ротар Д. А. Концептуальні основи формування стратегій управління активами і пасивами банківських установ та напрями їх оптимізації. *Молодий вчений*. 2014. № 6 (2). С. 18–21.
28. Руцишин Н. М., Пелех О. Р., Козак А. Р., Криворучко Н. М. Сучасний стан банківської системи України та перспективи її розвитку. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2024. № 75. 27-36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-75-04>.

29. Святенко С.В., Потапчук А.В. Оцінка ефективності управління активами і пасивами АТ «КБ «ПРИВАТБАНК». *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Випуск 1 (24). С. 24- 34.

30. Ситник Н. С., Пріцак Я. М., Ситник Н. С., Пріцак Я. М., Ситник Н. С., Пріцак Я. М. М. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка фінансової безпеки. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). 94-98. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-19>

31. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/develop-strategy2023> (дата звернення: 25.04.2025).

32. Фінансова звітність. Офіційний сайт АТ КБ «Приватбнак» <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 25.04.2025).

33. Шварц О. В. Удосконалення інструментарію управління активами і пасивами банку в умовах фінансової нестабільності. *Світ фінансів*. 2011. № 4. С. 33–39.

34. Шварц О. В. Управління активами і пасивами банку як фактор забезпечення фінансової стійкості. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 145–149.

35. Шульга Н.І. Фінансовий менеджмент банку: теорія і практика. К.: КНЕУ, 2021.

36. Martseniuk O. Internet banking – innovative development of the banking sector in Ukraine. Information and innovative technologies in the turbulence era. Monograph, 2022. P. 263-282. DOI: 10.54264/M014.

37. Mishkin F.S. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. 12th Edition, 2019.

38. Ruda O. Management of banks in terms of digitalization of banking. In: Digitalization and information society. Selected issues. Publishing House of University of Technology. Katowice. 2022. Part 3. P. 326-338. DOI: 10.54264/M008.